

Fotografka života bez příkras v Síni slávy. Libuše Jarcovjáková učí na Sutnarce

10.4.2025 - Monika Bechná | Západočeská univerzita v Plzni

Dokumentární fotografie Libuše Jarcovjákové zachycující život pražské a berlínské alternativní scény v 70. a 80. letech získaly mezinárodní ohlas. Její snímky byly k vidění v prestižních galeriích a přehlídkách po celém světě, včetně Les Rencontres d'Arles, kde v roce 2019 získala cenu New Discovery Award. Retrospektivní publikace Evokativ byla oceněna jako fotografická kniha roku a dokumentární film Ještě nejsem, kým chci být režisérky Kláry Tasovské o jejím životě a díle vzbudil značný zájem na mezinárodních festivalech. Libuši Jarcovjákové, která v březnu vstoupila do Síně slávy českého designu a v současnosti vede ateliér Fotografie na Fakultě designu a umění Ladislava Sutnara Západočeské univerzity v Plzni, jsme položili několik otázek.

Můžeme fotce věřit?

Nemůžeme. Nemůžeme věřit ničemu. Ať fotím cokoli, vždycky vidím půlku věci. Novinářská fotografie měla ambice být objektivní, Life Magazine a celá novinářská fotografie 20. a 21. století, všechny projekty například Jindřicha Štreita jsou zdánlivě objektivní, ale stejně nejsou, stejně to je jeho výběr. Tím, že někde vstoupím, se situace vyvine k obrazu mému, který já pak fotografuji. Lidi na vás reagují nějakým způsobem, vy nechcete pronikat někam, kde nemáte co dělat. Já jsem vyprávěla hodně sama o sobě, ale vyprávěla jsem to sobě. V době, kdy fotografie vznikaly, jsem neměla nejmenší tušení, že by ty fotky mohl někdo vidět, že by byly zveřejněné. A než se to stalo, prožila jsem vnitřní boj, protože jsem šla s kůží na trh. Je to intimní a jsou tam situace, které mě rozhodně nekrášlí, neglorifikují, ale na druhou stranu přesně tohle působí na publikum, protože se tam lidé nacházejí. Snažila jsem se být pravdivá, jak to šlo.

Zajímá vás, jak vašim fotografiím rozumí publikum?

Nebylo to pro mě dlouho prvořadá věc a byla jsem dost háklivá na kritiku, což byl důsledek mého dětství. Když začaly reakce na film, vytočila mě poznámka jedné paní, která řekla: „Paní si jen tak cvakala.“ A pak to najednou ze mě spadlo a říkala jsem si – vždyť ta fotka je tak široký pojem a je tolik cest, a to se opravdu nemusí každému líbit. Buď tam lidi něco najdou, nebo nenajdou, ale s tím já nic neudělám. Takže poslední rok a půl mediální pozornosti mě docela vycvičil a vím, že jsme různí, někomu se líbí sci-fi a někdo miluje Tolkiena. A nikdo není lepší.

Je fotografování portrétů potvrzení vlastní existence?

Přesně tak. Když jsem se odstěhovala do Berlína, byla jsem šokovaná tím, jak tam nepatřím a jak se nedokážu zorientovat. Ty první dny jsem se neustále dívala do zrcadla, kontrolovala, jestli vůbec jsem, pořád jsem fotila autoportréty, fotila jsem si nohy a ruce, potřebovala jsem důkaz toho, že vůbec existuji. Pak to polevilo, ale začátek byla konfrontace s tím, co bylo úplně cizí, na co jsem vůbec nebyla připravená, co jsem vůbec neuměla. I ten kontrast k absolutně pohodlnému životu v rámci totality hrál roli. Samozřejmě to trochu idealizuji, život v totalitě byl spojený se spoustou nespravedlností, ale de facto to byl nenáročný život, krom toho, že jste nemohli dostat toaletní papír a stály se fronty i na brambory a zelí, a všechno vám padalo na hlavu. Ale po stránce kariérní jsem nic nemusela. Byla to svým způsobem svoboda a taky komfortní zóna, ze které jsem chtěla pryč.

Proč jste si vybrala Sutnarku?

Poprvé jsem byla pozvaná v roce 2014 na první symposium Bounderies. Poté jsem se o Plzeň začala víc zajímat v době, kdy se ucházela o titul Evropské hlavní město kultury (2015) a pak mě oslovili z katedry Audiovize, jestli bych nechtěla vést semestrální práce. Léta jsem učila na Hellichovce, ale tahle nabídka přišla v době, kdy jsem byla de facto v důchodu a měla jsem čas sama na sebe. Byla jsem strašně šťastná, že se vracím k učení, na vysokou školu, do Plzně a na Sutnarku. Nejdřív jsem byla asistentkou profesora Grygara a po jeho odchodu jsem dostala nabídku k vedení ateliéru a vybrala jsem si jako asistentku Báru Mrázkovou. Teď tady spolu působíme už třetí semestr.

Jaký je váš vztah k akademickému vzdělávání? Z filmu *Ještě nejsem, kým chci být*, by divák mohl nabýt dojmu, že jste z tohoto prostředí ráda odcházela.

To je sice pravda, ale řekla bych, že to má dobové souvislosti. Já jsem studovala FAMU v letech 1977–1982 a i když tam bylo relativně tolerantní prostředí a relativně se tam dalo dýchat, tak přece jen to byla totalitní škola. Působila tam řada osobností, ale když srovnám to, co se učilo tehdy s tím, co mají studenti na výběr dnes, po stránce teoretické to bylo nedostatečné.

Takže to nebylo vymezení vůči akademickému prostředí?

Po pravdě řečeno, byla jsem nucená se vzdělávat více méně sama. Například na FAMU byla skvělá knihovna a výborně tam učil teorii fotografie Vladimír Birgus, ale co se týče filozofie a dalších oblastí, měla jsem vždycky pocit, že mi to chybí. Řekla bych, že jsem v tom trochu rozpolcená. Mám opravdu ráda obyčejný život, který lze charakterizovat 4. cenovou skupinou, hospodou a lidmi, kteří prožívají velice silné příběhy, ale akademická sféra je pro mě výzva. Musím se hodně učit a doplňovat si vědomosti, ale nezříkám se toho.

Co chcete studentům předat? Co považujete za nejdůležitější vědomost?

Podstatná pro mě je vášeň. To znamená vyvolat nadšení pro tu samotnou práci. Především příkladem, motivací, inspirací. A jestli to tam je, všechno se řeší mnohem snáz. Studenti se dělí na dva tábory: jedni opravdu něco dělají, nespokojí se s prvním pokusem a není pro ně primární mít titul. A pak je ten druhý tábor. Když člověk cítí, že studentovi jde jen o ten titul a plní jen nutné penzum práce, je to obtížné. I to je problematické, když se naplno živí fotografií a dělá komerční práci. To nikomu nemůžete zakázat, ale zároveň vidíte, že ho to mění.

Studium na vysoké škole má dva výrazné benefity: první je vytváření kolegiálních vztahů a komunikace napříč všemi obory – studenti fotografie se setkávají se stejně starými grafiky, fashion designery, animátory atd. a mohou třeba spolupracovat na společném projektu a vyzkoušet si práci, kterou by si nikdy sami nevybrali.

Jak vedete ateliér Fotografie na Sutnarce?

V žádném případě si nepřeji, abychom měli v ateliéru X malých Jarcovjáčkových a Mrázkových a aby studenti dělali to, co děláme my. Naopak jsem šťastná, že s Bárou reprezentujeme odlišné póly fotografie a že dáváme studentům prostor, aby našli polohu, která je zajímavá. Čím je to pro mě vzdálenější téma, tím je to pro mě větší výzva. O to víc o tom musím přemýšlet a o to víc se musím snažit porozumět tomu, co chce student ukázat a říct. Díky svému životu a díky své práci kladu velký důraz na to, že osobní poloha je nesmírně důležitá. Doba nás nutí se pořád někde prezentovat, hledat atraktivní a silná témata a vystoupit s něčím úplně novým, ale pokud člověk nemá co říct a pokud práce postrádá osobní linku, vůbec to nemusí fungovat. Může to mít zdánlivou atraktivitu, ale to osobní je v dnešní době hodně důležité. To je asi hlavní aspekt, který do výuky dávám já. Bára je zase víc zaměřená na research a na hledání společenských, ekologických a environmentálních jevů, kdy si člověk musí klást otázky a hledá odpověď třeba fotografickou cestou.

Jakou roli hraje v učení chyba?

Chyba je jeden z nejlepších učitelů. Musím říct, že na současné generaci mě velmi těší to, že jsou otevření kritice. Dobře ji snášejí a chtějí kvalifikovanou kritiku. Teď jsme na hodnocení klauzur pozvali teoretika Jiřího Ptáčka, který nás překvapil tím, jak důsledný byl v hodnocení a jak důsledně připravil rozbor prací. Studenti to neuvěřitelně vítali, a i když to bylo časově náročné, feedback byl pro ně velmi cenný. V kombinaci s našimi postřehy to bylo velmi kvalitní hodnocení klauzur a ještě po 14 dnech se studenti přišli zeptat na doplnění a upřesnění.

Jakou roli hraje ve fotografii čas?

Čas je historický činitel. To je pojem z technologie. Když se dělaly fotografie na želatinu a na želatinovou vrstvu se kápala kapka vody, tak tam navždycky zůstala. Tomu se říkalo historický činitel. A já říkám, že fotka má historický činitel, protože stačí, že se ze sentimentálních důvodů rozhodnete, že se podíváte na fotky do alba a zjistíte, že jsou tam nádherné fotky, které vyfotili úplní amatéři, ale je tam atmosféra, doba, láska a tohle fotka umí. A my jim nevěnujeme pozornost a nevnímáme, jak nás život strašně rychle mívá, protože hledáme vyšší, hlubší témata a tohle nám uniká. Čas je faktor, který je fotka schopná zachytit, ukázat, a to je to, co je velmi důležité.

Dávají vám ocenění, která jste v poslední době za svou práci získala, určitou svobodu?

Dává mi to svobodu, radost do života, energii. Pro mě jsou zásadní dva prvky: tvořit dál, nežít jen z archivu a učit. Učení mi dává obrovskou radost.

Projekce dokumentárního filmu *Ještě nejsem, kým chci být*, který letos v březnu získal Českého lva za nejlepší dokument, se uskuteční v pondělí 22. dubna od 17:00 a od 19:30 ve Filmovém klubu Plzeň (Měšťanská beseda). Po první projekci bude následovat beseda s Libuší Jarcovjakovou a režisérkou Klárou Tasovskou.

Práce Libuše Jarcovjakové mohou zájemci aktuálně vidět na několika zahraničních výstavách, například na přehlídce Love, Maybe – Intimacy and Desire in Contemporary Art v mnichovské galerii BlackBox & BlackBox (do 17. července), v berlínské galerii KVOST (do 19. dubna) nebo v Centru för fotografi ve Stockholmu (do 12. dubna).

<https://info.zcu.cz/Fotografka-zivota-bez-prikas-v-Sini-slavy--Libuse-Jarcovjakova-uci-na-Sutnarce/clanek.jsp?id=7937>